

Ljubljansko barje

— KRAJINSKI PARK —

*Ljubljansko barje
na poštah znamkah*

Ljubljansko barje
na poštних znamkah

Leto izida: 1945

Avtor fotografije: Fran Krašovec

Vir fotografije: Narodna in univerzitetna knjižnica

Motiv z Ljubljanskega barja se je pojavil na poštni znamki že med 2. svetovno vojno. V Službenem listu šefa pokrajinske uprave z dne 4. aprila 1945 je bila namreč objavljena Naredba o izdaji novih poštних znamk, na katerih so bile upodobljene različne »pokrajinske slike Ljubljanske pokrajine«, napis na njih pa je bil tako v slovenskem kot nemškem jeziku. Sivozelena znamka z barjanskim motivom v vrednosti 0,25 lire je bila poimenovana Na Ljubljanskem barju.

Kazalo

Zgodba o pokrajini Ljubljanskega barja	6	Velika bobnarica	47
Krajinski park Ljubljansko barje	9	Mali podkovnjak	49
Prazgodovinsko leseno kolo z osjo	11	Evropski bober	51
Bronastodobno bodalo z lga	13	Čopasti ponirek	53
Kartuzijanski samostan Bistra	15	Vidra	55
Figuralna vaza	17	Baldrijan	57
Peter Kozler (1824–1879)	19	Navadna močvirnica	59
Ivan Cankar (1876–1918)	21	Loeselova grezovka	61
Jože Plečnik (1872–1957)	23	Rumeni blatnik	63
Ladijski vijak	27	Nožničavi munec	65
Človeška ribica	29	Okroglostna rosika	67
Južna postovka	31	Rožmarinka	69
Močirska sklednica	33	Dlakava mahovnica	71
Slovenski hladnokrvni konj	35	Poletni veliki zvonček	73
Veliki pupek	37	Navadni rman	75
Puščavnik	39	900 let borb čolnarjev na Ljubljani	77
Bela štoklja	41	Svetovni dan voda	79
Veliki škurh	43	Svetovni dan okolja	81
Navadni koščak	45		

Zgodba o pokrajini Ljubljanskega barja

Poštna znamka je vrsta poštna vrednotnice. Z njo lahko pošljamo kartice in pisma iz kraja v kraj, iz države v državo. Za razliko od denarja nas poštna znamke večkrat letno razveseljujejo tudi z novimi skrbno izbranimi motivi. Pošta Slovenije v sodelovanju s številnimi strokovnjaki izbira motive naravnih, kulturnih in zgodovinskih znamenitosti ter zaslužnih posameznikov in obletnic. Septembra 2015 je svojo znamko dobil tudi Krajinski park Ljubljansko barje. A Ljubljansko barje se z izdajo te znamke na poštnih vrednotnicah ni pojavilo ne prvič ne zadnjič. Pošta Slovenije je izdala že več deset znamk z motivi rastlinskih in živalskih vrst, značilnih za Barje, z motivi bogate kulturne dediščine in pomembnih osebnosti, ki so iskale navdih prav oziroma tudi v tem prostoru. Skrbno izbrani motivi odličnih ilustratorjev in fotografov ter opisi strokovnjakov nam ponujajo podrobnejši pogled na barjansko ravnico. Knjižica, ki jo držite v rokah, se tako lahko bere tudi kot zgodba o pokrajini Ljubljanskega barja.

Pričetek zgodbe sega več tisoč let v preteklost, ko so na obrobju koliščarskega jezera živeli koliščarji. Vpogled v življenje prvih stalnih naseljencev Ljubljanskega barja nam omogočajo bogate arheološke najdbe, kot sta Dežmanov idol in prazgodovinsko kolo z osjo. Če zavrtimo kolo časa naprej, ugotovimo, da se je koliščarsko jezero spremenilo v močvirje. Ljudje so se umaknili na okoliške griče. V divji svet močvirja in barja so zahajali le najdrznejši: lovci, ribiči in vojaki. Izredno pomembno vlogo je v tem obdobju prevzela reka Ljubljanica, ki je pomenila glavno prometno žilo. Bogate arheološke najdbe v strugi reke Ljubljanice in močvirju pričajo tudi o daritvah reki in močvirju. Ena izmed izstopajočih najdb je bronastodobno bodalo z lga. Veliko Ljubljansko barje pa v očeh cesarice Marije Terezije ni pomenilo dosti več od neuporabnega močvirja, zato je

naročila izsuševalna dela. Z izkopom Gruberjevega kanala in številnimi pozneje izkopanimi kanali so bile vzpostavljene možnosti za naseljevanje ljudi na osrednji, poplavni del Barja. Življenje in kmetovanje na mokrih barjanskih tleh ni bil mačji kašelj, zato so bili prvi kolonizatorji oproščeni služenja vojaškega roka. Morostarji so si pri delu pomagali tudi s konji, med katerimi so še danes posebno priznani slovenski hladnokrvni konji. Nekoč z mahovi zaraščeno pokrajino je tako človek spremenil v mozaik travnikov, njiv, mejic, gozdičev in vodotokov.

Barjanski mozaik je predstavljal navdih številnim umetnikom, ki so živeli na njegovem obrobju. »Nekoga moraš imeti rad, pa čeprav trave, reko, drevo ali kamen,« je v svoji pesmi zapisal Ivan Minatti. Ivan Cankar je kar

nekaj besed posvetil Ljubljanskemu barju, reki Ljubljani in Močilniku. Arhitekt Jože Plečnik je postavil Barju veličasten spomenik iz kamna, lesa in opeke v cerkvi sv. Mihaela na Barju.

A čeprav še danes predstavlja Ljubljansko barje predvsem kmetijsko krajino, poleg kulturnih rastlin na tem območju uspevajo tudi številne divje rastline in živijo številne divje živali. Starejši morostarji se še spomnijo, kako so kot otroci nabirali zdravilna zelišča. Na Barju pa tudi danes raste vse polno zdravilnih zelišč – a koliko jih sploh še poznamo? Poleg koristnih kulturnih in užitnih divjih rastlin uspeva tudi vrsta takih, ki so za človeka na prvi pogled neuporabne: šaš, močvirski tulipan, navadna močvirnica ... Največ takšnih rastlin najdemo na mokrotnih travnikih, kjer se poplavne vode zadržujejo najdlje. A vsaka izmed naštetih rastlin ima svojo vlogo v regulatornih mehanizmih narave. Podobno velja za mavrico živalskih vrst, ki jih pestuje barjanski mozaik. Izsuševanje, vedno intenzivnejša obdelava kmetijskih površin in vse večja urbanizacija Ljubljanskega barja povzročajo velik upad vrst. Na prste ene roke tako lahko preštejemo gnezdeče velike škurhe. Veliko skrb vzbuja stanje močvirske sklednice. Izginjajo pa tudi dvoživke. A na koncu te verige smo ljudje ...

Vse premalo se zavedamo, kako pomembni so prav najbolj mokrotni deli Ljubljanskega barja, ki so na videz najbolj neuporabni. Globoka mokra barjanska tla delujejo kot naravna čistilna in naravna hladilna naprava. Bolj ko so globoka in namočena, učinkovitejša je ta naprava. Velika barjanska ravnica deluje tudi kot naravna razlivna površina, ki s svojimi globokimi tlemi zadržuje velike količine poplavnih voda.

V zadnjih letih stroka vse bolj opozarja na vrednost mokrišč, ki jih je potrebno v prvi vrsti ohranjati prav zaradi človeka samega. O tem priča tudi motiv znamke, izdane ob Svetovnem dnevu okolja iz leta 2000: mokrišče v rešilnem pasu. Naj bo ta knjižica rešilni pas, ki nas ob vsakem prebiranju opomni na vrednote, ki jih pestuje ta dragocena pokrajina.

Maša Bratina

Datum izida: 25. 9. 2015
Oblikovanje: Robert Žvokelj, DAK

Krajinski park Ljubljansko barje

Ljubljansko barje je edinstven preplet travnikov, njiv, mejic in kanalov, kjer se zelene površine stikajo z nebom in Ljubljano, reko, ki ga je skozi zgodovino tudi soustvarjala. Zaradi tradicionalnega načina obdelave zemlje sta se ohranili velika biotska in krajinska pestrost. Mokrotni travniki, poplavni logi in tisoči kilometrov osuševalnih kanalov privabljajo vlagoljubne predstavnike živega sveta. Ljubljansko barje nudi dom več kot sto vrstam ptic, številnim metuljem, kačjim pastirjem in dvoživkam. Medsebojno odvisni življenjski prostori Ljubljanskega barja čistijo zrak, vodo in prst, hladijo vroča poletja in omogočajo sprostitev ter nova spoznanja v neposredni bližini prestolnice. Pred 6600 leti je bilo na Ljubljanskem barju jezero, na obrežju katerega je v tri tisoč letih nastalo preko štirideset koliščarskih naselij.

Leta 2002 je bilo na Barju odkrito najstarejše leseno kolo na svetu, del dvokolesnega voza, ki ga je izdelal izkušen kolar pred 5200 leti. Zaradi izjemne univerzalne vrednosti sta bili leta 2011 dve skupini kolišč na Barju vpisani na UNESCO Seznam svetovne dediščine. Preplet številnih naravnih vrednot in bogate kulturne dediščine je zavarovan v Krajinskem parku Ljubljansko barje, katerega zaklade bomo najlažje uzrli, če se tja odpravimo peš, s kolesom ali s čolnom.

Barbara Zupanc

Ob izdaji poštne znamke Krajinski park Ljubljansko barje je bil oblikovan tudi žig prvega dne z motivom najstarejšega lesenega kolesa na svetu, ki so ga našli prav na Barju, in je predstavljen v nadaljevanju publikacije.

Datum izida: 27. 11. 2008

Ilustracija in oblikovanje: Tamara Korošec, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za arheologijo

Prazgodovinsko leseno kolo z osjo

Ko se je ekipa Inštituta za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v zgodnji pomladi leta 2002 podala na arheološko izkopavanje koliščarske naselbine Stare gmajne pri Verdu, si ni bilo mogoče niti v sanjah predstavljati, kaj bodo odkrili. Na veliki petek, 29. marca 2002, ko so bile misli že na krajših velikonočnih počitnicah, je sodelavec Janez Dirjec naletel na poškodovan kos lesa, ki je sprva spominjal na desko, po bolj natančnem ogledu pa se je zdelo, da gre morda za pokrov lesenega soda, skratka za enega izmed novodobnih odpadkov, ki jih je na Ljubljanskem barju še vedno preveč.

Po odstranitvi blata, ko je sila teže najdbo odredila tisočletnega objema, se je pokazalo, da gre za leseno kolo z osjo. Disk sestavljata dve jesenovi deski, ki ju povezujejo štiri grebenaste letve iz hrastovega lesa. Pesto je štirikotne oblike, vanj je bila vložena v celoti ohranjena os iz hrastovega lesa, kar kaže, da sta se kolo in os vrtela sočasno in da gre za rešitev, ki je primerna predvsem za podvozje dvokolesnega voza.

Raziskava, ki smo jo opravili z ekipo, ki jo vodi prof. dr. Katarina Čufar z Oddelka za lesarstvo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, je tudi pokazala, da je najdbo izdelal vrhunski prazgodovinski kolar, ki se je odlično spoznal na les, na njegove lastnosti ter tudi na izdelovanje koles in vozov.

Radiometrični dataciji kolesa in osi, ki sta bili opravljeni na Dunaju, kažeta, da je kolo staro približno 5200 let, kar najdbo z Ljubljanskega barja postavlja na sam začetek uporabe vozov. Tako se zdi, da gre zelo verjetno za najstarejšo najdbo te vrste v Evropi in tudi na svetu.

doc. dr. Anton Velušček
Inštitut za arheologijo ZRC SAZU Ljubljana

Datum izida: 27. 11. 2009

Oblikovanje: Tamara Korošec

Bronastodobno bodalo z lga

Dolžina: 20,6 cm.

Največja širina: 5,8 cm.

Narodni muzej Slovenije, inv. št. B 4793.

Leta 1876 je kustos takratnega Kranjskega deželnega muzeja (danes Narodni muzej Slovenije) Dragotin Dežman (tudi Karel Deschmann) nadaljeval leto prej začeta izkopavanja koliščarskih naselbin na južnem robu Ljubljanskega barja, pri lgu. Približno en meter nad naselbinskimi ostanki so našli naletel na osamljeno bronasto bodalo. Bodalo je bilo ulito v dvodelnem kalupu. Ob robu polkrožno oblikovane ročajne plošče je šest lukenj z zakovicami, s katerimi je bil pritrjen ročaj bodala. Ohranjene zakovice omogočajo sklep, da je bil ročaj bodala izdelan iz organske snovi, najverjetneje lesa. Tako ročajna plošča kot usločeno rezilo, ki je rombičnega preseka, sta na obeh straneh okrašena s poglobljenimi črtami. S pomočjo tipoloških primerjav je bodalo datirano na konec zgodnje bronaste dobe (17. st. pr. n. št.).

Podoben okras najdemo tudi na srednjebronastodobnih kratkih in dolgih mečih, zato je upravičena domneva, da so bila bodala podlaga, iz katere so se razvili meči.

Najdbo bodala lahko razlagamo na dva načina. Prvi, najpreprostejši je, da gre za slučajno izgubljen predmet. Druga razlaga je povezana z okoljem. Med najdbami iz močvirij, rek in jezer prevladujejo take, ki jih povezujemo z moško nošo in bojovniško opremo (igle, sulice, sekire, bodala, meči).

Primož Pavlin

Datum izida: 25. 3. 2011
Oblikovanje: Edi Berk

Za pripravo znamke in ovitka prvega dne je bilo uporabljeno gradivo, ki je v lasti NUK:

- J. V. Valvazor: TOPOGRAPHIA DUCATUS CARNIOLIAE MODERNAE, Bogenšperk na Kranjskem, 1679,
- Bistriški rokopis z delom Avrelija Avguščina O božji državi iz leta 1347: rokopis št. 2, fol. 2

Grof Franc Hohenwart je v svojem delu o izsuševanju Ljubljanskega barja zapisal, da je že opat samostana v Bistri začel s poskusi osuševanja posameznih predelov pri Pakem in Prevaljah, Dolah, Verdu in četrť ure daleč od samostana ter pričel svet obdelovati.

Kartuzijanski samostan Bistra

Kartuzijanski samostan v Bistri pri Vrhniki je ustanovil koroški vojvoda Bernard med letoma 1255 in 1260. Njegova zasnova je bila podobna kartuzijama v Žičah in Jurkloštru. Bernardov sin Ulrik je samostan bogato obdaril z zemljišči od Podpeči do Rakitne, Cerknice in Logatca, veliko pa so mu darovali tudi oglejski patriarhi, avstrijski vojvode in celjski knezi. Samostan je skrbel za potniški in tovarni promet po Ljubljanci med Vrhniko in Ljubljano ter bil pri tem oproščen vseh carin na blago. Kartuzijo sta v letih 1382 in 1463 zajela požara, zato so jo obnovili. V času reformacije je takratni prior Gregor vzdrževal dobre stike z ljubljanskimi protestanti in podpiral Trubarjevo književno delo. Od nekdanje zasnove kartuzije so ohranjeni trije trakti gotskega križnega hodnika iz sredine 15. stoletja. Samostanski del je bil v 17. stoletju predelan in prizidali so baročne arkade. V samostanu je leta 1347 nastal znameniti iluminirani rokopis spisa sv. Avguščina »De civitate Dei«, delo kartuzijana Nicolausa. Danes ga hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Na območju nekdanjega samostana so ohranjeni ostanki skupine utrd, v graščini iz časa baročne predelave je kapela sv. Jožefa z bogatim štukaturnim okrasjem in freskami Antona Cebeja iz druge polovice 18. stoletja. Samostan je bil leta 1782 razpuščen, leta 1808 so podrli samostansko cerkev. Od leta 1947 je v Bistri deloval Gozdarski, lesni in lovski muzej, ki se je kasneje priključil Tehniškemu muzeju Slovenije. Ta je leta 1953 odprl prve zbirke in jih v naslednjih desetletjih izpopolnjeval do njihovega današnjega obsega in podobe.

prof. dr. Janez Bogataj

Datum izida: 22. 3. 2013
Oblikovanje: Edi Berk

Figuralno vazo je odkril Dragotin Dežman (tudi Karel Deschmann) na območju t.i. drugega Dežmanovega kolišča na območju Iga, ki ga je raziskoval v letu 1877. Vaza je visoka 20,5 cm in je narejena iz prečiščene gline.

Figuralna vaza

Spomin na obiskane dežele, kraje in njihove prebivalce predstavljajo tudi spominki. To seveda niso le neki drobni predmeti, pogosto tudi »lovilci prahu« ali t. i. »letališka umetnost« (Airport Art), ampak cela paleta različnih uporabnih in okrasnih izdelkov, ki nas spominjajo na nova odkritja, spoznanja, torej na številne naše nove obogatitve med našimi obiski, izleti, potovanji.

Uporabna posoda oz. vaza v podobi človeške figure je izdelek Mete Šmalcelj. Predstavlja interpretacijo glinastega ženskega idola iz 3. tisočletja pr. n. št. Idol so odkrili arheologi in izvira iz bakrenodobnega kolišča pri Igu na Ljubljanskem barju.

Hranijo ga v Narodnem muzeju Slovenije in se uvršča v ožji izbor razpoznavnih posebnosti Slovenije. Strokovnjaki ga hipotetično uvrščajo med predmete nekega obredja, ki je bilo pri koliščarjih povezano s čaščenjem ženskega božanstva rodovitnosti in zemlje. Strokovnjaki menijo, da lahko iščemo izvore podobnih verovanj že v kulturah mlajše kamene dobe v 5. tisočletju pr. n. št. v Podonavju, na južnem Balkanu in v Grčiji.

prof. dr. Janez Bogataj

Datum izida: 22. 1. 1999
Oblikovanje: Edi Berk

Naravni rezervat Koslerjev gozd (tudi Koslerjeva, Kozlerjeva ali Kozlarjeva gošča) je največji in že od leta 1951 zavarovani del gozdnatega visokega barja na barjanski ravnici, njegovo ime pa nas še danes spominja na družino Kozler.

Peter Kozler (1824–1879)

Pravnik, geograf in politik Peter Kozler se je rodil 16. 2. 1824 v Kočah pri Kočevski Reki. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, nato pa je študiral logiko v Padovi in fiziko v Paviji ter pravo na Dunaju. Po končanem študiju in opravljenem sodniškem izpitu je služboval kot državni uslužbenec v različnih istrskih mestih (Rovinj, Labin, Vodnjan, Pazin), Tolminu, Gorici in Trstu. 1856 je izstopil iz državne službe in postal notar v Sežani. Po očetovi smrti je prevzel njegovo trgovino na Dunaju. S sestro in brati je kupil Cekinov grad v Ljubljani in osnoval takrat največjo pivovarno na Kranjskem. S politiko se je začel ukvarjati leta 1848 kot član dunajskega društva Slovenija. Sodeloval je na sestanku, na katerem so pozvali kranjske deželne stanovce, naj se zavzamejo za slovenske narodnostne pravice. Bil je v delegaciji dunajskih študentov, ki je prišla 12. maja v Ljubljano, da bi spodbudila slovenske voditelje k podpisovanju peticije za Zedinjeno Slovenijo. Obstaja domneva, da je z Antonom Globočnikom določil barve slovenske zastave. Istočasno se je lotil tudi publicističnega dela za slovenske narodnostne zahteve. Zavzel se je za takojšnjo vpeljavo slovenščine v urade. Poudarjal je slovenskost Istre in zahteval za Slovenijo sloven-

ski del Štajerske in Koroške, Kranjsko ter goriško in istrsko okrožje z istrskimi otoki. Raziskoval je meje Slovencev v Istri, na Goriškem, Koroškem in Ogrskem ter predaval o slovenskih jezikovnih mejah. Slovensko etnično mejo je opisal v *Kratkem slovenskem zemljopisu*, izdanem leta 1854.

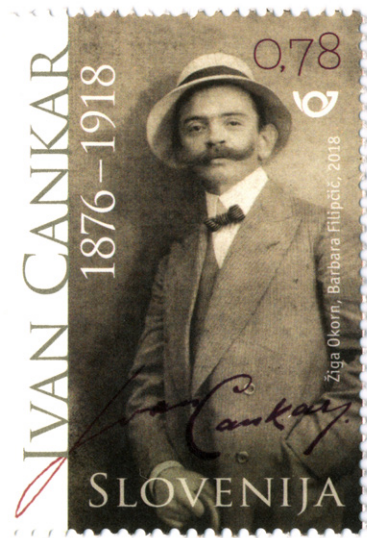
Med vsemi Slovenci je najpopolneje raziskal možnosti ustanovitve in obsega kraljestva Slovenija z lastnim deželnim zborom, kar je bila tudi 1. točka peticije za Zedinjeno Slovenijo. V kranjskem deželnem zboru je bil poslanec in namestnik deželnega glavarja. Zavzemal se je za uvedbo slovenskega jezika v šole.

Kot vodja in solastnik pivovarne je zavzel vidno mesto tudi v začetkih industrializacije na Slovenskem. Bil je med ustanovitelji Trboveljske premogokopne družbe, Kranjske stavbne družbe, upravnih svetnikov in podpredsednik Kranjske eskomptne banke ter član konzorcija za gradnjo gorenjske železnice.

mag. Bojan Bračič

Datum izida:	19. I. 2001
Oblikovanje:	Novi kolektivizem

Datum izida:	26. I. 2018
Oblikovanje:	Žiga Okorn, Barbara Filipčič

Bela kakor nevesta se sveti na holmu sveta Trojica, razgleduje se po sončni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, do Žalostne gore in do Krima.

Bela megla se vzdiga iz Močilnika, vijoč se, trepetajoč hrepni proti nebu, v veličastnem kelihi prinaša zvezdam nezaslišane skrivnosti ...

Ivan Cankar, Aleš iz Razora

Ivan Cankar (1876–1918)

Slovenski pisatelj in dramatik se je rodil na Vrhniki. Že med šolanjem na ljubljanski realki je pisal liriko in črtice. Prvo pesem je objavil leta 1892, prvi prozni spis leto kasneje. Po maturi se je leta 1896 odpravil na Dunaj. Tu se je vpisal na tehniko, vendar študija ni dokončal. Posvetil se je spoznavanju evropske moderne in pisanju. Med bivanjem na Dunaju je ustvaril obsežen opus črtic, novel, povesti in dram. Vsako leto je objavil eno ali več knjig, ob tem pa sproti objavljaj krajšo ali daljšo prozo v Ljubljanskem zvonu, Domu in svetu, Slovanu, Slovincu in drugod.

Prvi knjižni deli, pesniška zbirka Erotika in zbirka črtic Vinjete (1899), sta polni dekadence, ki pa jo je v poznejših delih začela zamenjevati kritična, etično psihološka književnost, ki naj bi kulturno in politično preobrazila narod. V delih, nastalih po letu 1900, pa je opaziti že izrazite odmeve socialističnega gibanja, proletarske ideologije in marksistične analize razrednega boja.

S svojim literarnim delom je Cankar največji slovenski pripovednik in dramatik. S svojimi igrami je ustvaril slovensko dramatiko v pravem pomenu besede, pripovedništvo v prozi pa dvignil na raven poetične ustvarjalnosti. Bil je predvsem mojster krajših proznih zvrsti – črtice, novele, novelete – vendar je izoblikoval tudi nove vrste slovenskega romana in daljše novele. S temi odlikami se je uvrstil med najpomembnejše evropske pisatelje na prelomu stoletja.

Največji svetovni odmev je dosegla povest Hlapec Jernej in njegova pravica, simbolična prispodoba za razmerje med kapitalistično lastnino in proletarskim bojem. Prevedena je v vse svetovne in množico drugih jezikov. Posebno prevajalsko pozornost je doživel roman Na klancu, ki si ga je Cankar zamislil kot spomenik svoji materi, in ob njem številne črtice iz ciklov o materi in mladosti. Motiv na znamki iz leta 2001 (skodelica kave) simbolizira naslov črtice Skodelica kave, poslikava na skodelici predstavi esej Bela krizantema, vse skupaj pa nas spomni še na roman Na klancu.

mag. Bojan Bračič

Datum izida: 23. 1. 2002
Oblikovanje: Klemen Rodman

Jože Plečnik (1872–1957)

Slovenski arhitekt, urbanist in oblikovalec, rojen v ljubljanskem predmestju Gradišče, se je šolal za mizarja na Obrtni šoli v Gradcu, da bi tako nadaljeval družinsko tradicijo. Po končani šoli se je zaposlil kot projektant v pohištveni firmi na Dunaju. Tu se je navdušil za moderno arhitekturo Ottona Wagnerja, ki je Plečnika sprejel v svojo mojstrsko šolo na likovni akademiji. Čeprav ni imel prave predizobrazbe, je šolo končal z diplomo, ki mu je prinesla t.i. rimsko nagrado. Tako je skoraj leto potoval po Italiji in Franciji. Preden se je osamosvojil, je v Wagnerjevem ateljeju sodeloval pri načrtih za dunajsko mestno železnico. Leta 1911 je sprejel

mesto profesorja na šoli za umetno obrt v Pragi, devet let pozneje pa je postal profesor za arhitekturno risanje in kompozicijo na univerzi v Ljubljani. Leta 1938 je postal redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Ko je zapuščal Prago, ga je češkoslovaški predsednik Masaryk imenoval za arhitekta Praškega gradu in mu naročil njegovo preno. Plečnik se je tako do jeseni leta 1934 med šolskimi počitnicami vračal v Prago in s predsednikovo hčerko Alice urejal grajska dvorišča, vrtove, interiere in park v Lanih.

Datum izida: 29. 9. 2017
 Oblikovanje: Borut Bončina

Prvi načrt cerkve sv. Mihaela v Črni vasi je Jože Plečnik narisal že leta 1922, zgrajena pa je bila šele po načrtu iz let 1937–38. Pri gradnji so pomagali domačini, ki so večinoma uporabljali material z Ljubljanskega barja ali iz njegove okolice (opeka z Vrhnike, kamen iz kamnoloma v Podpeči, gramoz iz bližnje lžice ...). Jože Plečnik se je z zasnovo cerkve prilagodil barjanskim tlom ter s prečno zasnovo cerkvenega prostora skušal približati verski obred vernikom.

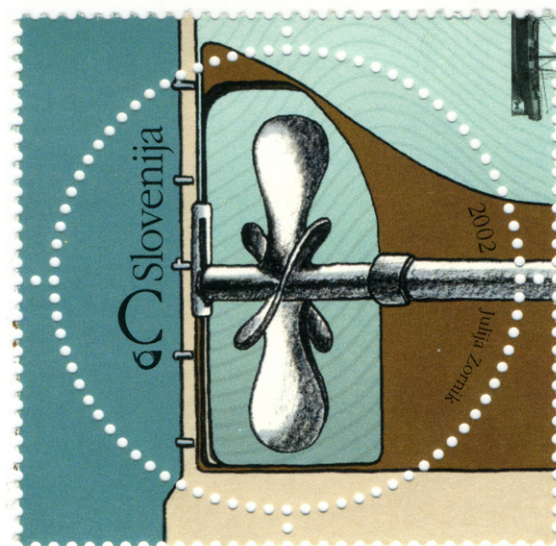
V Ljubljani je Plečnik začel ustvarjati šele sredi dvajsetih let (frančiškanska cerkev v Šiški, Vzajemna zavarovalnica, Tromostovje). Eno njegovih najpomembnejših del je Univerzitetna knjižnica (danes NUK), med zadnjimi velikimi uresničenimi deli pa ljubljanske Žale.

Po drugi vojni se je ukvarjal z opremljanjem svojih cerkva, mladostne ideje o centralni stavbi s kupolo pa je strnil v neuresničeno vizijo slovenskega parlamenta, ki je prikazana na prvi slovenski znamki.

Plečnik se je vseskozi ukvarjal tudi s pohištvom, svetilkami, z liturgičnimi predmeti in grafičnim oblikovanjem. Predvsem so znani njegovi številni kelihi, ki jih je snoval od leta 1913 dalje.

Čeprav je leta 1949 dobil Prešernovo nagrado, je njegova arhitektura v šestdesetih letih prišla na najnižjo stopnjo priljubljenosti. Zanimanje zanj se je spet povečalo v času postmodernizma, zlasti pa z veliko retrospektivno razstavo v Parizu. Zdaj ga ne štejemo le za največjega slovenskega arhitekta, ampak ima pomembno mesto tudi v svetovni arhitekturi.

mag. Bojan Bračič

Datum izida: 15. 11. 2002

Oblikovanje: Julija Zornik

Josef Ressel je poskuse s čolnom na vijačni pogon izvajal tudi na reki Ljubljanici, vendar so ga preganjali kmetje, saj je hrup ladje plašil živino. Čoln je poleg tega kalil rečno vodo, da je umazana tekla vse do Ljubljane.

Ladijski vijak

Josef Ressel, izumitelj ladijskega vijaka, se je rodil 1793 v Chrudimu na Češkem. Po končani topničarski šoli je na dunajski univerzi študiral knjigovodstvo, kmetijstvo in farmacijo, mehaniko, hidravliko in civilno arhitekturo in končal dveletno gozdarsko akademijo. Kot gozdar je začel delati v Pleterju. Nato je bil gozdarski podmojster pri upravi državnih posestev v Ljubljani in kasneje primorski gozdarski mojster v Trstu. Delal je tudi v Istri, Dalmaciji, Benetkah in spet v Trstu. Umrl je oktobra 1857 v Ljubljani. Resselovo delo je pomembno za napredno gospodarjenje z gozdom ter pogozdovanje Istre in Krasa. Prispeval je veliko izboljšav v poljedelstvu, svilogojstvu, čebelarstvu in živinoreji in izdelal načrte za namakanje egiptovskih ravnin z Nilom ter izsuševanje beneških lagun in Ljubljanskega barja. Bil je vsestranski izumitelj. Podelili so mu deset patentov, število njegovih, do uporabnosti razvitih izumov, pa je vsaj petkrat večje. Izum, ki je pomenil revolucionarno spremembo pri ladijskem pogonu, je Ressel začel pripravljati že leta 1812.

Med službovanjem na Slovenskem ga je izpopolnil (po izročilu ga je preizkušal blizu Kostanjevice na Krki) in leta 1827 je zanj dobil potrjen patent. Dve leti kasneje je z ladjo Civetta, ki jo je sam konstruiral, v Trstu javno prikazal ladijski vijačni pogon. Njegovi pomembni izumi so še kroglični in valjni ležaj in pnevmatska pošta. Z izumi in predvsem s tehničnimi inovacijami je v krajih svojega delovanja – tudi na Slovenskem – spodbujal tehnično ustvarjalnost in inovativnost.

mag. Bojan Bračič

Datum izida: 12. 7. 1993
Oblikovanje: Bronislav Fajon

Datum izida: 25. 5. 2018
Oblikovanje: Maja Tomažič

Človeško ribico so odkrili leta 1768 v Sloveniji, pred nekaj desetletji pa so v Beli krajini našli še črnega močerila (*Proteus anguinus parkelj*), ki živi le na nekaj kvadratnih kilometrih podzemlja. Človeška ribica pride na plano ponoči in po večjih nalivih, tako so jo odkrili tudi na Ljubljanskem barju.

Človeška ribica

Proteus anguinus je repata dvoživka, ki zraste v dolžino do 30 cm. Živi v podzemskih vodah dinarskega krasa od Slovenije do Hercegovine. Izjemno dobro je prilagojena svojemu naravnemu okolju. Koža je brezbarvna, diha s škrgami, čeprav ima in uporablja tudi pljuča. Sprva nakazane oči sčasoma povsem prekrije koža, saj so v jamskem okolju popolne teme pomembna druga čutila. Na sprednjih nogah ima po tri prste, na zadnjih samo po dva. Razmnožuje se z jajčeci, v izjemnih razmerah pa leže tudi žive mladičke.

Proteus anguinus je endemit dinarskega krasa in edina prava evropska jamska dvoživka. Je preostanek nekdanjega živalstva – živi fosil – in zato ena od dragocenosti naše naravne dediščine. Čeprav jo raziskujejo že več kot 200 let, skriva še vrsto skrivnosti.

Datum izida: 8. 6. 1995
Oblikovanje: KREA, Gorica

Datum izida: 30. 5. 2014
Oblikovanje: Matjaž Učakar

Južna postovka se je v času od prve do druge izdaje znamke z motivom te vrste ptice znašla na seznamu izumrlih gnezdičk Slovenije. Po letu 1993 na Barju ni več uspešno gnezdila, v novem tisočletju pa je postala le še izjemen preletnik oziroma gost.

Južna postovka

Južna postovka (*Falco naumanni*) je brez dvoma ena najbolj ogroženih ptičjih vrst pri nas, saj ji grozi, da bo povsem izginila iz naših krajev. Okoli leta 1960 je v Sloveniji gnezdilo več kot tisoč parov, nakar je začelo število gnezdečih postovk strahovito upadati. Leta 1993 je na Dolenjskem, Ljubljanskem barju in v njegovi okolici gnezdilo samo še deset parov, leta 1994 pa ni bilo najdeno niti eno aktivno gnezdo. Južna postovka gnezdi običajno na cerkvah in drugih stavbah na podeželju, jeseni se seli. Zelo ji je podobna navadna postovka, ki pa gnezdi tudi na drevju in se ne seli tako daleč, mogoče pa je, da je stalnica ali klatež. Južna po-

stovka se avgusta ali septembra seli v osrednji del zahodne Afrike, kjer prezimuje, v naše kraje pa se vrne že konec marca ali v začetku aprila. V času gnezdenja se hrani predvsem z bramorji. Vzroke za tako silovit upad števila južne postovke je treba iskati v uporabi različnih strupov (pesticidov) v kmetijstvu, pospeševanju kmetijstva (monokulture) in drugem. Južna postovka je na rdečem seznamu ogroženih ptičev v Sloveniji.

Datum izida: 31. I. 1996
Oblikovanje: Gyula I. Vásárhelyi – Švica

Na Ljubljanskem barju se močvirska sklednica v večjem številu pojavlja v ribnikih v Dragi pri Igu in v sistemu kanala Curnovec pri Gmajnicah.

Močvirska sklednica

Močvirska sklednica *Emys orbicularis* je edina avtohtona želva na Slovenskem. Njeno telo je dolgo od 25 do 30 cm, hrbtni ščitnik je skoraj črn in posut z drobnimi rumenimi pegami. Oklep, ki je iz zgornjega in spodnjega dela, sestavljajo koščene ploščice. Dela ob stiku združuje ozka hrustančna vez. Podobna vez je tudi prečno čez spodnji del oklepa in mu tako daje določeno gibljivost.

Glava in preostali vidni deli telesa imajo rume ne pege na temni podlagi. Na sprednjih nogah je pet prstov, na zadnjih štiri, ki jih povezuje plavalna kožica. Življenjski prostor močvirske sklednice so stoječe vode z muljastim dnom, zaraščenim z vodnim rastlinjem. Prilagojena je življenju v vodi, kjer dobro plava in se potaplja. Hrani se predvsem z živalmi, majhnimi kačami, ribami, žabami, deževniki in rakci. Zaužije tudi nekaj rastlinske hrane.

Močvirska sklednica je dejavna približno od konca marca do oktobra, ko se zarije v muljasto dno in tam prezimi. Maja se pari in znese 8 do 10 jajc v izkopano luknjo na peščenem obrežju. Mladiči se izležejo konec avgusta.

Nekdaj je bila precej pogosta na Ljubljanskem barju, ob koncu 19. stoletja pa je skoraj izginila. Zdaj jo spet videmo, kar je verjetno posledica naseljevanja od drugod. Živi tudi v Istri, Beli krajini, na Primorskem in mogoče še kje v toplih območjih Slovenije. Močvirska sklednica je pri nas močno ogrožena, predvsem zaradi uničevanja njenega življenjskega prostora, močvirja. Če se bo to uničevanje, predvsem z regulacijami in onesnaževanjem, nadaljevalo, je nevarnost, da bo tudi pri nas izumrla.

Janez Gregori
Prirodoslovni muzej Slovenije

Datum izida:	21. 5. 1999
Oblikovanje:	Matjaž Učakar

Področje Ljubljanskega barja velja za enega večjih rejских okolišev hladnokrvnih konj, saj krma z barjanskih mokrotnih travnikov večinoma ni primerna za krmo govedi in drobnice, možno pa jo je uporabiti za krmo konj.

Slovenski hladnokrvni konj

Družina konji (Equidae) spada med rastlinojede sesalce, lihoprste kopitarje. Prednik konja (Eohippus) je bil gozdna žival, velika kot lisica. V razvoju, dolgem približno 40 milijonov let, je zaradi spremembe življenjskega okolja in načina prehranjevanja dobil današnjo podobo. Od mnogih vrst in podvrst prednikov konja se je ohranil samo rod Equus, v katerega spadajo razen konj (*Equus caballus*) še osli, polosli in zebre.

Človek je pričel udomačevati konja pred približno 6000 leti. Domače konje delimo na polnokrvne konje, toplokrvne, hladnokrvne ter male konje in ponije. Posebej plemeniti in elegantni, običajno pa tudi zelo temperamentni, so polnokrvni konji, ki so bistveno prispevali k ustvarjanju številnih pasem današnjih toplokrvnih konj. Hladnokrvni konji se od toplokrvnih razlikujejo po večji teži in bolj čokati obliki. So okornejši, močnejši, bolj vzdržljivi in imajo običajno močnejše razvito zaščitno dlako. Sedanje številne pasme konj (prek 250) so večinoma nastale s križanjem polnokrvnih konj z lahкими domačimi konji. Na določenih območjih imajo nekatere pasme že zelo dolgo tradicijo vzreje ter po njih nosijo tudi ime.

Slovenski hladnokrvni konj, predstavljen na znamki, je srednje velik in težak konj, ki je nastal s križanjem noriških in belgijskih žrebcev z domačimi kobilami. Kot pasma je priznan od leta 1964. Razširjen je predvsem na območjih med Ptujem in Lenartom, na Notranjskem, Dolenjskem in v Posavju, širi pa se tudi na Primorsko in območje Celja. Uporaben je kot delovni konj v kmetijstvu in gozdarstvu ter za vleko voz v turistične namene.

mag. Bojan Bračič, Borut Trapežar, dr. vet. med.

Datum izida: 29. 9. 2008
Oblikovanje: Jurij Mikuletič

Ljubljansko barje je kot območje razširjenosti velikega pupka v primerjavi s celotno Slovenijo nekaj posebnega, saj tu večino primernih mrestišč predstavljajo stoječe vode v jarkih in kanalih, ki so nekoliko bolj zaraščeni in v katerih je voda nekoliko globlja.

Veliki pupek

Veliki pupek (*Triturus cristatus*) sodi med repate krkone, za katere je značilno, da imajo rep vse življenje in ne samo v obdobju ličink. Je največja vrsta pupka v Evropi, saj njegova dolžina meri do 25 cm, običajna velikost pa je med 15 in 20 cm. Telo je ozko, podolgovato, rahlo bočno stisnjeno, z izrazitim grebenom po sredi hrbta. Spredaj in zadaj ima par nog s prsti. Glava je široka, sploščena, rep pa dolg in bočno sploščen. Po zgornjem delu telesa prevladuje umazano sivo rjava barva, posuta s temnejšimi lisami. Trebušna stran je oranžno rumena s temnimi lisami.

Razširjen je v večjem delu Evrope, razen na Pirenejskem polotoku in severni Skandinaviji, njegovo življenjsko območje pa sega daleč proti vzhodu v Rusijo. V Sloveniji je splošno razširjen in živi od nižin do 1800 m visoko v gorah. Njegov življenjski prostor so stoječe vode in močvirna območja vključno z okoliškimi gozdovi. Hrani se z manjšimi nevretenčarji, tako vodnimi kot kopnimi.

Čas razmnoževanja je od marca do maja. Samice odložijo več 100 jajčec, pritrjenih posamič na vodne rastline. Po dveh tednih se razvijejo ličinke, ki potrebujejo še tri do štiri mesece, da dorastejo v mlade pupke, ki jeseni zapustijo mrestišča in se odpravijo na kopno.

Tako kot ostale dvoživke tudi velikega pupka najbolj ogroža uničevanje ter onesnaževanje vodnih in močvirnih območij. Zato je ogrožen tako pri nas kot drugje v Evropi in so zanj določena posebna varstvena območja Natura 2000.

mag. Matjaž Jež, prof. biol.

Datum izida: 25. 9. 2009
Oblikovanje: Jurij Mikuletič

Raziskava v letih 2013 in 2014 je pokazala, da je puščavnik v Sloveniji sicer splošno razširjen, vendar z lokalno omejenimi populacijami. Posebno močna populacija živi na samem robu Ljubljanskega barja, v mestnem parku Tivoli v Ljubljani.

Puščavnik

Puščavnik je hrošč iz družine pahljačnikov (Scarabaeidae), ki meri po dolžini od 2 do 3,5 centimetra. Vrsto je na območju Slovenije prvi opisal Scopoli. Danes je taksonomski status vrste nedorečen, saj za evropski prostor navajajo kar štiri vrste in dve podvrsti, ki so verjetno posledica izolacij posameznih populacij v pleistocenu pred več kot 6 milijoni let. Puščavniki so okorni in slabo mobilni in se zadržujejo v bližini mesta razvoja. Od tod tudi njihovo ime puščavnik (iz grščine: eremos pomeni puščava, samoten prostor).

Puščavnik je temno rjave do vijolične barve. Prebiva v starih, globokih drevesnih duplih listavcev z večjo količino drevesne trohnobe in mulja, na primer hrast, vrba, sadno drevje. Odrasli se hranijo z rastlinskim materialom in srkajo sadne sokove.

V Sloveniji so najbolj aktivni meseca julija in avgusta skozi ves dan. Samci, ki čez dan ždijo v bližini dupla, oddajajo značilen vonj in vabijo samice v svojo »puščavo«. Samica odloži večje število jajčec, iz katerih se čez 2 do 3 tedne izležejo ličinke. Te se prehranjujejo z drevesno trohnobo. Preden se zabubijo v kamrico, lahko dosežejo velikost do 6 centimetrov. Vrsta z vsemi podvrstami je bila razširjena po vsej Evropi. Zaradi izginjanja starih dreves z dupli se je prostor razširjenosti precej zmanjšal, tudi v Sloveniji. Kot pokazatelj sprememb in zaradi ogroženosti je prednostna vrsta s seznama direktive o habitatih in v Sloveniji ga varujemo na območjih Natura 2000.

Martin Vernik

Datum izida: 23. 9. 2011
Oblikovanje: Jurij Mikuletič

Kronološki zapisi o gnezditvi bele štorklje na Ljubljanskem barju segajo v 60. leta preteklega stoletja, zadnja leta pa lahko gnezdeče pare opazujemo že v marsikaterem barjanskem naselju oziroma njegovi neposredni bližini.

Bela štorklja

Bele štorklje (*Ciconia ciconia*) v naših krajih že od nekdaj veljajo za simbol plodnosti. Najpogosteje jih lahko opazujemo v njihovih gnezdih, ki so zgrajena na vrhu telegrafskih in električnih drogov ali na strehah hiš. V svojem naravnem okolju gnezdiijo na drevesih in skalnih policah. Prehranjujejo se na travnikih, najraje sveže košenih, dostikrat pa tudi ob melioracijskih jarkih in sveže preoranih njivah. Prehranjujejo se z mnogimi živalmi, vse od majhnih sesalcev in ptic do plazilcev, dvoživk, rib in nevretenčarjev.

Njihova gnezda so pogosto zelo velika, našli so tudi takšna, ki so imela premer več kot dva metra. Bele štorklje prezimujejo v Afriki. Selijo se po dveh poteh: vzhodna pot gre prek Turčije, Bližnjega vzhoda, doline reke Nil vse do vzhodne, včasih pa celo južne Afrike; zahodna pot gre prek Gibraltarja do severa Afrike.

Katarina Denac in Barbara Vidmar

Datum izida: 23. 9. 2011

Oblikovanje: Jurij Mikuletič

Velikemu škurhu pravimo tudi »zadnji mostiščar Ljubljanskega barja«, njegovo podobo najdemo v grbu Škofljice, na Barju pa gnezdi le še nekaj parov.

Veliki škurh

Največjega evropskega pobrežnika z lahkoto prepoznamo po zelo dolgem, rahlo navzdol zakrivljenem kljunu in po spevnem oglašanju med svatovskim letom. Pri nas je redek gnezdilec, ki naseljuje le ekstenzivna travišča Ljubljanskega barja in Cerkniškega jezera. Njegov prvotni gnezditveni prostor so obsežna odprta barja, mokrotni travniki, poplavne ravnice in mokre resave. Danes gnezdijo na pašno-kosnih travnikih. V času, ko ne gnezdijo, je precej družabna ptica in jih lahko v večjih skupinah opazujemo na obali ter v notranjosti

na poplavljenih travnikih ali drugih vodnih telesih, kjer si najdejo dovolj hrane. Hranijo se z različnimi majhnimi živalmi, kot so deževniki, žuželke in njihove ličinke, na obali tudi školjke, polži in raki. Velikega škurha (*Numenius arquata*) ogroža intenzifikacija kmetijstva, predvsem spreminjanje travnikov in mozaične kulturne krajine v monokulture kornice in drugih poljščin.

Katarina Denac in Barbara Vidmar

Datum izida: 23. 9. 2011
Oblikovanje: Edi Berk

Navadne koščake so raziskovalci našli tudi v barjanskih potokih, ugotovili pa so še, da so precej bolj pogosti v zgornjih delih potokov, ki se stekajo proti Ljubljanskemu barju, kot na Barju samem.

Navadni koščak

V slovenskih sladkih vodah žive tri domorodne vrste teh rakov: jelševca, koščak in koščenec. Navadni koščak (*Austropotamobius torrentium*) sodi v veliko skupino rakov deseteronožcev in je manjši od jelševca. V dolžino meri do 10 cm in živi predvsem v manjših potokih in tudi v višjih nadmorskih višinah. Živi v potokih, ki imajo pretežno skalnato dno, kjer se skriva pod kamni. Telo je običajno rjave barve, spodnja stran škarij pa je svetlejša in nikoli rdeča kot pri jelševcu. Živi v srednji in južni Evropi. V Sloveniji je razširjen predvsem v pore-

čjih Save in Drave, manjka pa na Primorskem in v Pomurju. Zaradi manjše velikost ni bil ekonomsko tako zanimiv in ga niso gojili in uporabljali za prehrano.

mag. Matjaž Jež

Datum izida: 30. 5. 2014
Oblikovanje: Matjaž Učakar

Pri izkopavanju na kolišču Hočevarica na Ljubljanskem barju, ki je bilo poseljeno v drugi polovici 37. in prvi polovici 36. stoletja pr. n. št., so med drugim našli precej ptičjih kostnih ostankov, med njimi tudi ostanke velike bobnarice. Ta skrivnostna ptica danes na Barju ne gnezdí.

Velika bobnarica

Velika bobnarica (*Botaurus stellaris*) je razmeroma velik predstavnik družine čapelj, ki od konice kljuna do konca repa meri od 70 do 80 cm. Naseljuje sladkovodna močvirja z gostim trstičjem, kjer se hrani v glavnem z dvoživkami in ribami. S svojo barvo se odlično prikriva, zato jo pogosteje slišimo, kot vidimo. Zleti bolj nerada, v zraku pa spominja še najbolj na veliko sovo ali mladega kvakača, ki je podobno obarvan.

Če vode ne zamrznejo, ostane bobnarica pri nas vse leto. Gnezdo je na tleh, podlaga zanj so vejice in trstje, znese tri do štiri jajca, ima pa enega do dva zaroda.

Janez Gregori, prof. biol.

Datum izida: 26. 9. 2014

Oblikovanje: Edi Berk

Na Ljubljanskem barju živi 20 od 28 vrst netopirjev, ki jih sicer najdemo v Sloveniji. Obstoječe raziskave kažejo na velik upad vrste mali podkovnjak, zato smo ji v preteklih letih pomagali z ureditvijo preletnih odprtín ter menjavo svetil na cerkvenih objektih, v katerih imajo ti netopirji ketišča.

Mali podkovnjak

Za netopirje iz družine podkovnjakov (*Rhinolophidae*) je značilno, da imajo okrog nosnic posebno kožno gubo v obliki podkve. V Sloveniji živijo štiri vrste podkovnjakov, mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*) pa je najmanjši med njimi. Razširjen je v srednji in južni Evropi ter severni Afriki. Njegovo telo meri v dolžino 3,5 do 4,5 cm, rep je dolg 2 cm, razpon prhuti ima okrog 20 cm, tehta pa 5 do 9 gramov. Hrbtna stran telesa je sivorjave barve, trebušna pa je svetlejšje belosive barve. Uhlji so veliki, koničasti in brez poklopca. Kadar visijo s stropa, so povsem oviti v prhuti in so dolgi okrog 10 cm.

Poletna zatočišča si najdejo v zgradbah, pogosto v cerkvenih zvonikih ali na podstrešjih, prezimujejo pa v podzemnih jamah, kletah ali rudniških rovih. Njihova običajna življenjska doba je štiri leta, izjemoma pa lahko žive tudi do 30 let. Tudi mali podkovnjak je ogrožena in zavarovana vrsta. Pomagamo mu lahko tako, da ohranjamo proste izletalne odprtine na zgradbah in jamah, da ponoči ne osvetljujemo njihovih zatočišč in da jih ne vznemirjamo na prezimovališčih v podzemnih jamah in drugih objektih.

mag. Matjaž Jež

Datum izida: 25. 9. 2015
Oblikovanje: Jurij Mikuletič

Bobri so nekoč že naseljevali Ljubljansko barje. Zagotavljanje ustrezne sestave drevesnih in grmovnih vrst obrežnega pasu vodotokov pa je ključnega pomena, da lahko ponovno zaživijo tudi na tem območju.

Evropski bober

Evropski bober (*Castor fiber*) je bil v zgodovinskem času v Sloveniji verjetno široko razširjen po rečnih dolinah in nižinskih močvirjih. V 18. stoletju je bil iztrebljen in je do nedavnega veljal za izumrlo vrsto. Od leta 1998 dalje ponovno naseljuje obrečne nižine vzhodne Slovenije. Najprej se je pojavil ob Krki, kjer je prišlo do spontane ponovne naselitve. V naslednjih letih se je bober razširil še na območje Mure in Drave.

Bober je največji evropski glodavec. Telo skupaj z glavo je dolgo okrog enega metra, dodatnih 30 centimetrov dolžine pa prispeva ploščati luskasti rep. Tehta do 35 kilogramov. Telo je pokrito z dolgo in gosto dlako.

Bober je vodna žival, ki dobro plava in se potaplja. Pri tem mu pomaga plavalna kožica med prsti na nogah. Nosno in ušesno odprtino lahko pod vodo zapre. Na obrežju si iz vej zgradi prebivališče, ki ga imenujemo bobrišče. Pod njim je sistem podzemnih rogov, ki imajo tudi podvodni izhod. Bober je znan predvsem po graditvi jezov. Za ta namen podira drevesa v obrežnem pasu, predvsem belo vrbo, jelšo in trepetliko. Debla pregloda z ostrimi sekalci, pri čemer nastane značilna izjeda v obliki peščene ure.

mag. Matjaž Jež

Datum izida: 29. 5. 2015
Oblikovanje: Silvija Černe

Od leta 1998 in vse do leta 2015 je bil čopasti ponirek, poleg močvirske logarice in trsa, v grbu Občine Ig, na njeni zastavi pa je kraljeval le čopasti ponirek.

Čopasti ponirek

S svojimi 45 do 51 cm velikosti je to naš največji ponirek. V času svatovanja samec in samica izvajata značilen paritveni ples na vodi, postavljata se drug proti drugemu, občasno se potapljata in se vračata na gladino z vodnim rastlinjem v kljunu. Gnezdo naredita iz vodnega rastlinja in je praviloma prosto plavajoče. Kadar starša zapustita gnezdo, jajca, navadno so štiri, pokrijeta z rastlinjem. Imata en zarod ali dva.

V Sloveniji je čopasti ponirek (*Podiceps cristatus*), ki se hrani pretežno z ribami, celoletna vrsta, gnezdi na mnogih večjih, pretežno stoječih nižinskih vodah.

Janez Gregori, prof. biol.

Datum izida: 28. 9. 2018

Oblikovanje: Zlatko Drčar

Tudi če je ne vidimo, nam iztrebki izdajo, da vidra živi pri izvirih reke Bistre pri Tehniškem muzeju Slovenije. Pred stoletji se je znašla na meniju kartuzijanov, ki so imeli v današnjih prostorih muzeja svoj samostan. Vidro seveda lahko opazimo tudi na drugih vodotokih na Ljubljanskem barju.

Vidra

Vidra (*Lutra lutra*) sodi v družino kun in je med našimi kunami najbolj prilagojena življenju v vodi. Odrasli samci tehtajo okoli 9 kg in so nekoliko večji od samic, ki so navadno za tretjino lažje. Telo pokriva izredno gost, temno rjav kožuh, ki vidri omogoča, da v vodi ostane suha. Živi v potokih, rekah in jezerih, ponekod v Evropi pa tudi v morju. Vidra pod vodo s hitrim in spretnim plavanjem lovi ribe, ki predstavljajo večji del njene prehrane.

Poleg rib se rada hrani še s potočnimi raki, v toplem delu leta, ko se dvoživke zadržujejo ob in v vodi, pa so tudi te pomemben del njene prehrane.

doc. dr. Hubert Potočnik, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za biologijo

Datum izida: 22. 5. 2002
Oblikovanje: Zagorka Simić

Baldrijan, brestovolistni oslad (*Filipendula ulmaria*), navadno krvenko (*Lythrum salicaria*) in druga zelišča so nekoč na Barju za prodajo nabirali tudi otroci.

Baldrijan

Baldrijan ali zdravilna špajka (*Valeriana officinalis*) spada v rod špajk, ki ima v Sloveniji čez deset vrst. Baldrijan je med našimi samoniklimi špajkami največji in najbolj zdravilen. Uspeva na vlažnih travnikih, občasno poplavljenih zemljiščih na soncu ali v polsenci, večkrat tudi ob strugah potokov ali jar-kov. Spada v družino špajkovk. Cvetovi baldrijana so drobni, petštevni, venčni listi so belkasti in med seboj zrasli. Cvetovi so združeni v navidezni kobil. Dišeče cvetove oprašujejo žuželke. Drobne suhe plodove, ki imajo v drobne peresaste zobe spremenjene čašne liste, raznaša okrog veter.

Listi so pernato deljeni, v zemlji pa ima baldrijan močno koreniko. Prav ta je v ljudskem zdravilstvu najpomembnejša, saj vsebuje pomembne zdravilne učinkovine. Iz korenik dobijo baldrijanove kapljice, ki delujejo pomirjevalno pri živčnih težavah in nespečnosti. Baldrijan prav tako pomaga pri srčnih boleznih. Zdravilen učinek pripisujejo alkaloidom in eteričnim oljem.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 22. 9. 2004
Oblikovanje: Zagorka Simić

Strajanov breg je del Ljubljanskega barja, kljub temu da se nam morda zdi od njega nekoliko odmaknjen. Tam lahko opazujemo tudi takšne rastlinske lepote, kot je navadna močvirnica.

Navadna močvirnica

Močvirnice so med našimi divje rastočimi orhidejami skoraj najmanj razkošno cvetoče, pogosto so to gozdne, zelenkasto cvetoče in dokaj neopazne rastline, ki kljub imenu tudi z močvirjem nimajo kake posebne zveze. Med njimi pa je tudi izjema: navadna močvirnica (*Epipactis palustris*) je v resnici vezana na močvirja in barja, izjemna v svojem rodu pa je tudi po razkošno oblikovanem in barvitem cvetu, tako da je ni težko opaziti. Sredi polja močvirnica zacveti. Pri dnu posameznega cveta je navzdol ukrivljen pecelj, ki postopno prehaja v podraslo plodnico. Pet cvetnih listov je suličastih, belkasto rdečih do zelenkastih, spodnji – medena ustna – pa je najbolj razkošno razvit, razločno deljen v dva režnja in s pregibnim členkom med njima. Oba režnja sta bela, po notranji strani pa ima zadnji reženj široko rumeno progo v sredi, od katere se levo in desno iztezajo tanke vzporedne rdeče črte, medtem ko ima prednji reženj razločno nagrbnčeno in rumeno obrobljeno dno in nežno vzvalovljen rob.

Z izjemo vzhodnih predelov se navadna močvirnica pojavlja po mokriščih skoraj vse Slovenije. Posebej ji godijo nizka in prehodna barja, najdemo pa jo tudi na travnikih z modro stožko ter na nekaterih bolj suhih rastiščih, npr. v svetlih gozdovih. Njeno pojavljanje je v glavnem vezano na karbonatno podlago in tudi zato je verjetno proti vzhodu vse redkejša. Čeprav je še razmeroma pogosta, pa so tudi njena rastišča izpostavljena intenzivnemu propadanju, predvsem zaradi človekovih posegov (melioracije, gnojenje). Zaradi svoje ogroženosti je kot ranljiva vrsta uvrščena na rdeči seznam (2002).

dr. Nejc Jogan

Datum izida: | 1. 1. 2007
Risba in oblikovanje: | Julija Zornik

Povirna dolina zgornjega toka potoka Strajanov breg z močvirnimi travniki in nizkim barjem je eno izmed redkih rastišč Loeselove grezovke.

Loeselova grezovka

Po vstopu Slovenije v EU ohranjanje narave v Sloveniji ne zadeva le naše države, pač pa smo del širše skupnosti, kjer še posebej narava in njeno ohranjanje ne poznata političnih meja. Za ohranjanje naše narave je zagotovo najpomembnejši evropski dokument direktiva o habitatih. V njem je med drugim določen temeljni cilj, da mora vsaka država članica zagotoviti ugodno stanje ohranjenosti habitatov rastlinskih in živalskih vrst na način, da določi območja, v katerih jih bo ohranjala. Ta območja tvorijo skupaj z območji, določenimi z direktivo o pticah, ekološko omrežje, imenovano Natura 2000. Del območij Nature 2000 je določen prav zaradi rastlinskih vrst, ki jih zato imenujemo »kvalifikacijske« vrste, saj pomenijo kriterij za določitev teh območij. Nekateri zato takšne rastline in živali imenujejo kar »evropsko pomembne vrste«, saj so to vrste, pomembne za skupnost EU kot celoto, predstavljajo njeno skupno bogastvo, ki ga moramo ohranjati prednostno. Za EU prav posebno pomembnih vrst je v Sloveniji le 27 (od okrog 3000 v Sloveniji živečih rastlinskih vrst).

Sedem vrst je Slovenija v predpristopnih pogajanjih uspela uvrstiti na seznam evropsko pomembnih na novo, saj v »starih« članicah ne uspevajo. Preostalih 20 vrst je na seznamu že bilo, njihovi podatki o razširjenosti pa zajemajo tudi Slovenijo. V izboru za znamke, s katerimi smo počastili enoten evropski prostor, ki ga simbolizira omrežje Natura 2000, se je znašlo 17 evropsko pomembnih vrst, ki so povrh še atraktivne in posebne. Med njimi so naši endemiti, endemiti Dinaridov in Alp, vrste v močnem nazadovanju zaradi človekove dejavnosti, vrste z meje svojega območja razširjenosti, vrste redkih in ogroženih rastišč. Vsaka je biser v ogrlici in prav vsako smo dolžni ohranjati za bodoče rodove, sedaj ne več le moralno, ampak tudi pravno.

Tako je na eni od znamk iz serije Cvetje Slovenije predstavljena tudi Loeselova grezovka (*Liparis loeselii*), neznatna orhideja nizkih barij in povirij, redkih in groženih habitatov. V Sloveniji in širše velja za redko vrsto, ogroženo zaradi izginjanja njenih rastišč.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 26. 9. 2007

Oblikovanje: Tjaša Štempihar, Studio Okus, grafično oblikovanje d. o. o.

Zlato-rumene cvetove rumenega blatnika lahko od junija do septembra občudujemo na površini globljih, počasi tekočih ali stoječih voda v barjanskih kanalih in ribnikih.

Rumeni blatnik

Manj »ugleden« sorodnik lokvanja je blatnik (*Nuphar luteum*), pri nas zastopan z eno samo vrsto, ki zaseda podoben življenjski prostor kot lokvanj – stoječe in počasi tekoče vode. Blatnik ima v mulju debelo koreniko, na vodni gladini plavajoče liste, nekoliko bolj na gosto ožiljene kot pri lokvanju, žile niso med seboj mrežasto povezane. Listni pecelj je na prerezu trikoten, po tem ga zanesljivo ločimo od lokvanja, če seveda ne cveti. Cvetovi pa so dovolj prepoznavni, da si blatnik, ko ga enkrat srečamo, za vselej zapomnimo: rumeni cvetovi so take barve zaradi petih časnih (ne venčnih, kot je običajno) listov, venčni listi pa so spremenjeni v čez deset majhnih, prav tako rumenih medovnikov. To so žleze, ki izločajo in hranijo medicino, ki je zanimiva za opraševalce.

V cvetu so še številni prašniki in pestič z zvezdasto brazdo. Ta dozori v plod zelene barve, ki je botanično »jagoda«. Blatnik uspeva skoraj po vsej Sloveniji, vendar je pogostejši v osrednji Sloveniji, v okolici Ljubljane, na Štajerskem in v Prekmurju. Ker ima manjše in ne tako atraktivne cvetove kot lokvanj, ga ljudje v glavnem ne iztrebljajo. Stoječe in počasi tekoče vode so na splošno ogrožen življenjski prostor, ki ga ogrožajo predvsem hidrotehnični posegi in tujerodne rastlinojede ribe. Zato pa si mnogi ljubitelji okrasnih rastlin »privoščijo« blatnik tudi v svojih vedno bolj popularnih vodnih vrtovih.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 25. 3. 2011
Oblikovanje: Robert Žvokelj, DAK

Na cvetoče munce spomladi in poleti naletimo le še na redkih barjanskih travnikih, nožničavega pa bomo morda opazili v naravnih rezervatih Goriški mah in Mali plac, če bomo tam ob pravem času. Za krmo niso primerni, kar nam povesta tudi njegovi ljudski imeni konjska smrt in metljevec.

Nožničavi munec

Nožničavi munec (*Eriophorum vaginatum*) sodi v rod muncev, ki ima v Sloveniji kar pet različnih vrst, toda njihovo število strmo upada, njihova rastišča so vedno redkejša in hitro izginjajo. Vse so namreč rastline bolj ali manj vlažnih in zakisanih predelov – barij, močvirij ali mokrih travnikov z malo hranili v tleh. Prav to pa so rastišča, ki zaradi intenzifikacije kmetijstva hitro izginjajo. Nožničavi munec je od vseh naših muncev najbolj kisloljubna in barjanska vrsta, uspeva v zabarjenih smrekovjih in pravih šotnih barjih v Alpah in na Pohorju, pa tudi tu in tam v predalpskem območju. Munec sodi v družino ostričevk (Cyperaceae), »neugledno« družino travam podobnih rastlin z neočitnimi, zelenkastimi, vetrocvetnimi cvetovi, kamor uvrščamo tudi številčen rod šašev.

No, munec pa vendarle prepoznamo zelo hitro in na daleč, in sicer po srebrnih ščetinicah, ki v obliki visečih »čopkov« opozarjajo nase – te ščetinice pravzaprav nadomeščajo cvetne liste in se šele po odcvetu podaljšajo in postanejo srebrno bele barve. Nožničavi munec je dobil ime po zelo očitni listni nožnici.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 25. 3. 2011
Oblikovanje: Robert Žvokelj, DAK

Okroglostna rosika je drobcena rastlina, ki raste v družbi šotnih mahov (*Sphagnum*), nekaterih šašev (*Carex*), ločja (*Juncus*), mahovnic (*Oxycoccus*), rožmarinke (*Andromeda polifolia*) in drugih rastlin, ki uspevajo na kislih, vlažnih in s hranili revnih tleh. Najlažje si jo boste, tako kot druge redke barjanske rastline, ogledali v Botaničnem vrtu v Ljubljani.

Okroglostna rosika

Okroglostna rosika (*Drosera rotundifolia*) je ena od treh vrst rosik, ki uspevajo v Sloveniji; dolgolistna in srednja rosika sta zelo redki vrsti, okroglostna rosika pa je med njimi še najpogostejša. Sodi v družino rosikovk (*Droseraceae*), ki so vse močvirske trajnice z enostavnimi listi v rozeti. Okroglostna rosika ima majhne, dvospolne, petštevne cvetove bele barve, združene v rahlo malocvetno socvetje. Plod je enosemenska glavica. Toda glavna »atrakcija« pri rosiki seveda niso cvetovi, ampak listi! Ti so pokriti s številnimi pecljati žlezami, ki jih – če podrobno pogledamo rosiko od blizu – vidimo kot laske, na katerih se blešči rosna kapljica. Od tod ime rosika.

Te »kapljice« so žlezni izločki, ki rastlini omogočajo zunanjo »prebavo« drobnih živalic: mušic, mravelj, pajkov ..., ki zaidejo na rastlino, ta pa si z njimi obogati prehrano na mineralno revnih tleh šotnega barja. Rosika je torej paradni primer naše prave mesojede rastline. Sodi med naše z zakonom zavarovane vrste.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 25. 3. 2011

Oblikovanje: Robert Žvokelj, DAK

Rožmarinka

Rožmarinka (*Andromeda polifolia*) je edina vrsta svojega rodu in sodi v družino vresovk (Ericaceae). Gre za pokončen polgrmiček, visok do 30 cm, s črtalastimi do suličastimi listi, ki so na spodnji strani belkasti (in verjetno spominjajo na rožmarin!). Njeni cvetovi so sicer majhni, toda atraktivni: venčni listi so zrasli, zvonasti in nežno rožnate barve, kimasti in v maloštevilnih kobulastih socvetjih. Rožmarinka je borealna vrsta, razširjena vzdolž severnih predelov severne poloble. Njeno latinsko ime izvira iz grške mitologije: Andromeda je grška princesa, ki so jo zaradi skrunitve njene matere prikovali na skalo ob morju, da bi jo žrtvovali mitološki morski zverj Ketosu.

Perzej jo je osvobodil in vzel za ženo. Rodila mu je veliko otrok ... Rožmarinka resnično uspeva na »obalah« barjanskih lužic, na šotnem mahu ... in vsako leto v plodni glavici proizvede številna semena. Pri nas uspeva na šotnih barjih na Pokljuki, Jelovici, na Pohorju in na Ljubljanskem barju.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 25. 3. 2011
Oblikovanje: Robert Žvokelj, DAK

Dlakava mahovnica

Rod mahovnic obsega v Sloveniji dve vrsti, razen dlakave (*Oxycoccus palustris*) imamo še golo mahovnico, obe pa sta si precej podobni, kakor je podobno tudi njuno rastišče – šotno barje. Mahovnica sodi v družino vresovk (Ericaceae), kamor sodijo tudi borovnice, brusnice, sleči in resa. Je poleg polgrmiček, katerega poganjki dosežejo dolžino tudi do 70 cm, ovalni listki so drobni, nasprotni, usnjati in na spodnji strani zaradi prevlečenosti z voskom sinje barve. Cvetovi so drobni, venec ima štiri navzgor zavihane roglje.

Najbolj očiten pa je plod, debela rdeča jagoda. Plodovi so užitni, iz njih na severu izdelujejo marmelade in likerje. Pri nas pa je mahovnica redka in ogrožena vrsta, saj uspeva le na redkih mestih, kjer še najdemo – bolj ali manj – ostanke šotnih barij. Je torej tipična barjanska rastlina, ki se je prilagodila življenju na kislih, z minerali revnih tleh. Pri nas jo najdemo na barjih Julijskih Alp in Pohorja ter na barjanskih ostankih v okolici Ljubljane.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 25. 3. 2016
Oblikovanje: Saša Žagar

Poletni veliki zvonček na Ljubljanskem barju ne čaka na poletje, temveč zacveti že pozno spomladi. Na močvirnih travnikih njegove bele cvetove na visokih steblih zlahka opazimo.

Poletni veliki zvonček

Ta je med ljudmi manj znana rastlina, tudi zato, ker cveti poleti, ko cveti obilica drugih rastlin, predvsem pa zato, ker je bistveno redkejša vrsta. Sicer je v Sloveniji splošno razširjena vrsta, a je njegov habitat mnogo bolj specifičen: uspeva na močvirnih, a ne pregnojenih travnikih ali v zamočvirjenih logih. Rastlina, ki ima prav tako v zemlji čebulico, zraste do šestdeset centimetrov v višino, steblo pa nosi vsaj tri, a tudi do šest ali sedem cvetov. Prav po tem ga najlaže ločimo od sorodnih vrst.

Poletni veliki zvonček (*Leucojum aestivum*) je redka rastlina, saj je močvirnih travnikov zaradi izsuševanja v Sloveniji vse manj in manj. Čeprav je trajnica, se z izsušenih (običajno z drenažnimi jarki) in nato pogosto pognojenih travnikov kaj hitro poslovi.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida: 23. 3. 2018
Oblikovanje: Sanja Zamuda

Med zdravilnimi rastlinami, ki rastejo na Ljubljanskem barju, je pogost tudi navadni rman. Rastlino z belimi do rožnatimi cvetnimi koški, razvrščenimi v kobulih, lahko najdemo na marsikaterem barjanskem travniku.

Navadni rman

Navadni rman (*Achillea millefolium*) je gotovo ena naših najbolj znanih in najbolj razširjenih rastlin, ki ima zdravilne učinkovine, tudi v obliki eteričnih olj. Z njim naj bi celil krvaveče rane svojih bojevnikov že starogrški vojskovodja Ahil, po katerem je rman tudi dobil znanstveno ime Achillea. Navadni rman je pravzaprav kompleks več med seboj podobnih vrst, ki se le malo razlikujejo in jih največkrat vrednotimo kot podvrste. Sicer pa je to trajnica iz družine košarnic, z drobnimi belimi socvetji (koški) v pakobulastem socvetju. Listi so ozko pernato deljeni, dlakavi; cela rastlina prijetno diši.

Rman je rastlina srednje vlažnih do polsuhih travnikov in uspeva po celi Sloveniji. Rman je uporabna rastlina tudi v okrasne namene, saj so vzgojili kultivarje, ki so rožnate, rdeče in celo oranžne barve. Na vrtu pa naj bi rman s svojim vonjem celo odganjal škodljive žuželke.

dr. Mitja Kaligarič

Datum izida:	20. 6. 1992
Oblikovanje:	Mira Uršič - Šparovec

V najboljših časih je po Ljubljani plulo deset velikih ladij, ki so lahko prevažale po več kot 3 tone tovora, po reki pa so plule tudi številne ladje malih čolnarjev. Velike ladje so bile v cesarski ali deželni lasti, čolnarji pa so lahko prevažali tovor le s posebnimi privilegiji. Na zlata leta čolnarjenja po reki Ljubljani nas spominjata tudi Mala in Velika čolnarska ulica v Ljubljani.

900 let borb čolnarjev na Ljubljani

21. septembra 1804 je bila v Ljubljani dokončno ukinjena čolnarska zadruga (ceh), s čimer je bila čolnarska obrt na Ljubljani dovoljena vsem prebivalcem. Kdor je od tedaj naprej želel čolnariti, je pri glavnem čolnarskem uradu le plačal vsoto, ki so jo prej plačevali združni čolnarji, odgovorni za trgovske in potniške prevoze po reki. Čolnarjenje na Ljubljani je tako potekalo še nekaj desetletij zatem, predvsem do prihoda železnice v Ljubljano.

Pomembnost čolnarjenja in vodne trgovske poti po reki Ljubljani nam kaže tudi eden najstarejših ohranjenih pisnih virov iz leta 1092, v katerem je opisano čolnarsko tekmovanje s pravili iger in nagradami. Tekmovalci so se v hitrostnem veslanju in zbijanju nasprotnih veslačev s čolnov borili za lepe nagrade, in sicer za tovor vipavskega vina, tri vatre sukna in par nogavic.

Barbara Vidmar

Datum izida: 22. 3. 2019

Oblikovanje: Edi Berk

Ob omembi Ljubljanskega barja najprej pomislimo na reko Ljubljanico, poplave in meglo. Voda v vseh oblikah opredeljuje to pokrajino, zato vsako leto 22. marca tudi na Barju obeležujemo Svetovni dan voda.

Svetovni dan voda

Voda je osrednja nit tapiserije življenja. Je odlično hladilo, topilo, razredčilo, mazivo, hranilo in transportni medij. Brez vode ni industrije, prometa, energetike, turizma niti oskrbe prebivalstva s pijačo in hrano. Naravna lepota vodnih teles pa tudi zvišuje kakovost našega življenja. Vendar je v zadnjem stoletju vode pogosto premalo, preveč ali pa je ta vse bolj onesnažena. Sladke vode ni v izobilju in se pri pretirani rabi ne more več sproti obnavljati. Le vsak sedmi zemljan živi v relativnem obilju vode, na srečo tudi še v Sloveniji. A zaradi podnebnih sprememb bo pomanjkanje vode še večje, zlasti v Sredozemlju. Že danes moramo razmisliti, kje bomo gradili nova vodna zajetja.

Ohraniti moramo tudi kakovost podtalnice in izkoristiti možnosti pri ponovni uporabi odpadne vode. Ob količini vode je pomembna tudi njena kakovost. Kmetijstvo, industrija, nastajanje odpadkov, izpusti iz čistilnih naprav in promet puščajo svoj pečat z onesnaženjem voda. V vodah končajo hranila, pesticidi, mikroorganizmi, industrijske kemikalije, kovine ter farmacevtski proizvodi.

Vode pa je včasih ob poplavah tudi preveč. Poplave so naraven pojav in najpogostejša naravna nesreča. K njim prispevajo tudi človekovi posegi v naravo. Graditev objektov in preurejanje površin spreminjajo odtekanje vode in sposobnost zadrževanja vode je zmanjšana. Podnebne spremembe pa večajo jakost nalivov in povečujejo verjetnost za nastanek povodnji. Težave s premalo in preveč vode in njenim onesnaženjem jasno kažejo na potrebo po trajnostnem gospodarjenju z vodami. Preprečiti moramo čezmerno izkoriščanje vodnih virov in ohraniti zdrave vodne ekosisteme. Za to je nujen sistemski pristop, modro upravljanje vodnih virov in zmanjševanje pritiskov zaradi kmetijstva, energetike, prometa in drugih sektorjev.

dr. Lučka Kajfež Bogataj
Biotehniška fakulteta Ljubljana

Datum izida: 9. 5. 2000

Oblikovanje: Andrejka Čufer in Leonard Rubins

Na poštni znamki, ki je izšla leta 2000 ob Svetovnem dnevu okolja, so bile predstavljene močvirske rastline in živali, ki jih najdemo tudi na Ljubljanskem barju, a iz tega prostora predvsem zaradi posegov človeka zadnja leta zelo hitro izginjajo.

Svetovni dan okolja

Vsakdanje stvari sprejemamo kot samo po sebi umevne danosti: npr. sončevo energijo, zrak, vodo, rastlinski in živalski svet. Vendar ta samoumevnost ni upravičena. Človekov vpliv na naravo je v zadnjem stoletju vse večji. Zgovorne so številke o izumiranju rastlinskih in živalskih vrst, segrevanju ozračja, tanjšanju varovalne ozonske plasti. Tehnološki napredek plačujeta človeštvo in narava.

Potrebna je sprememba načina razmišljanja in posledično tudi načina življenja (zavestno samoomejevanje, kjer je to potrebno). Tovrstna opozorila posameznikov segajo že v začetek 20. stoletja, za prvo politično potrditev odgovornosti človeštva za okolje na globalni ravni pa štejemo Konferenco Združenih narodov o človekovem okolju junija leta 1972. V spomin na ta dogodek je Generalna skupščina OZN razglasila 5. junij za Svetovni dan okolja (World Environment Day).

Na ta dan Združeni narodi posebej opozarjajo na problematiko okolja ter spodbujajo politično dejavnost z različnimi dogodki v več kot 100 državah. Vsakič je poudarjena posebna tema, za leto 2000 je: Tisočletje okolja – Čas za ukrepanje (The Environment Millenium – Time to Act).

Mednarodni dogovori marsikoga s svojo splošnostjo ne prepričujejo, so pa lahko začetek poti k izgubljenemu načinu razmišljanja. Vzrok in rešitev posledic, ki se odražajo planetarno, imajo skupno točko – posameznikov odnos do narave. Zato ne bo prav nobenega učinka, če mednarodni dogovor nima odgovora pri posamezniku in na krajevni ravni. V tem je čar posebnih dogodkov, ki so lahko povod, da določeno sporočilo doseže čim več posameznikov, jim potrka na vest in razum, jih spodbudi k razmišljanju in dejavnosti.

Tudi Slovenija se vključuje v ta svetovni tok, z drobno znamko, ki pa bo dosegla veliko ljudi, in upajmo, vzbudila njihovo pozornost. Na njej so upodobljene močvirske rastline in živali. Mokrišča so veljala, ponekod pa še veljajo, za nekoristen svet, leglo mrčesa in vlage. Če jih bomo znali pogledati z druge plati, bomo v njih odkrili izjemen splet življenja, ki je pomemben in hkrati nujen za človekov obstoj. Rešilni pas ponazarja skrb za ohranitev tega bogastva, velja pa tudi obratno: mokrišča so rešilni pas za obstoj človeka.

Peter Skoberne

Za sodelovanje in pomoč pri izdaji publikacije Ljubljansko barje na poštnih znamkah se zahvaljujemo Pošti Slovenije, ki nam je omogočila objavo predstavljenih znamk, ter avtorjem besedil za dovoljenje za njihovo objavo.

Besedila: prof. dr. Janez Bogataj
mag. Bojan Bračič
Maša Bratina
Katarina Denac
Janez Gregori
mag. Matjaž Jež
dr. Nejc Jogan
dr. Lučka Kajfež Bogataj
dr. Mitja Kaligarič
Primož Pavlin
doc. dr. Hubert Potočnik
Peter Skoberne
Borut Trapečar; dr. vet. med.
doc. dr. Anton Velušček
Martin Vernik
Barbara Vidmar
Barbara Zupanc

Uredila: Barbara Vidmar

Fotografije: Fran Krašovec, str. 2–3
Davorin Tome, str. 4–5 in 82–83
Barbara Vidmar, naslovnica

Grafično oblikovanje in prelom: Vesna Klančar

Tisk: PARTNER GRAF zelena tiskarna d.o.o.

Izdajatelj: Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje

Kraj in leto izida: Notranje Gorice, 2019

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

656.835.11 (497.451)

LJUBLJANSKO barje na poštних znamkah / [besedila Janez Bogataj ... [et al.] ; uredila Barbara Vidmar ;
fotografije Fran Krašovec, Davorin Tome]. - Notranje Gorice : Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2019

ISBN 978-961-94105-1-6
1. Bogataj, Janez, 1947- 2. Vidmar, Barbara, 19.7.1969-
COBISS.SI-ID 302337792

Ljubljansko barje na poštних znamkah

Publikacija je bila izdana v okviru projekta LIFE NATURAVIVA (LIFE I 6 GIE/SI/0007 I I).
Projekt je sofinanciran iz sredstev LIFE – finančnega instrumenta Evropske unije za
Okolje in podnebne spremembe ter Ministrstva za okolje in prostor RS.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Ljubljansko barje
— KRAJINSKI PARK —

Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje

Podpeška cesta 380 • 1357 Notranje Gorice • T: 08 20 52 350 • E: info@ljublanskobarje.si

www.ljublanskobarje.si

